

Nr 167.

Av herr **Winberg**, angående vissa ändringar i lagen om allmän pensionsförsäkring m. m.

Då 1913 års riksdag fattade sitt beslut om allmän pensionsförsäkring hälsades icke beslutet med någon verklig tillfredsställelse av den allmänna folkopinionen. Tvärtom innebar beslutet en stor besvikelse, framförallt för de bredare folklagren, som fann att det icke på långt när uppfyllde de löften, som under årtionden tillbaka hade givits det svenska folket och att det icke alls överensstämde med vad man ansåg sig ha rätt att kräva på detta område. Av den utlovade pensionen blev det ett löjligt litet understöd på några kronor, vilket icke tillnärmelsevis räckte till de allra nödvändigaste behoven. Lagen blev ett ben utan mærg som räcketes ut till folket.

Den kommitté, som haft att utreda och framlägga förslag i frågan framhöll i motiveringen till sitt förslag, att "det huvudsakliga syftet med en lagstiftning på hithörande område bör vara att åt ålderstigna eller eljest invalida samhällsmedlemmar, som på grund av arbetskraftens nedsättning eller förlust ej längre hava sin försörjning söka genom pensionen bereda en ekonomiskt tryggad och socialt värdigare form för understöd än som eljest måste lämnas av den allmänna fattigvården eller av enskilda".

Innehållet i det förslag, vilket framlades, stod emellertid icke i överensstämmelse med vad som angivits såsom syftet med detsamma. Sammalunda var förhållandet med såväl Kungl. Maj:ts proposition i frågan som det utskotts-förslag, vilket riksdagen slutligen godkände.

Från såväl regeringen som från de ledande partiernas sida framhölls det även vid frågans behandling att det då föreliggande förslaget icke på långt när fyllde de anspråk man hade rätt att ställa på en allmän folkpensionering. Man ville dock göra gällande nödvändigheten av, att anta förslaget för att därigenom få principen fastställd, samtidigt det med skärpa framhölls, att det ankom, på kommande riksdagar vidtaga förbättringar och utbyggnader av folkpensionen. Sålunda framhöll dåvarande socialministern Schotte i sin motivering till den kungl. propositionen i frågan bl. a. följande:

"Jag förbiser ingalunda, att de pensioner eller understöd som skulle enligt förslaget beredas, i flera fall och särskilt ifråga om den nuvarande generationen måste betraktas såsom otillräckliga för sitt ändamål, och att det vore i hög grad önskligt, att på ett väsentligt mera verksamt sätt redan från början kunna tillgodose ifrågavarande försäkrings- och understödsbehov. Önskemålen

om förbättring av pensionerna synes mig dock icke böra få ställa sig hindrande i vägen för antagande av ett förslag i huvudsaklig anslutning till det av kommittén framlagda. Det är enligt min mening framförallt av vikt, att utan vidare dröjsmål skrida till verket med att lägga en grund till en *allmän folkförsäkring* här i landet, på vilken grund framdeles med stöd av vunnen erfarenhet kan byggas vidare. Vi stå här efter flertalet av andra kulturstater, och det måste vara högeligen angeläget att snarast möjligt komma till ett resultat på detta svåra och ytterst betydelsefulla område.

— — — Det må tillhöra framtiden att vidtaga de förändringar och tillbyggnader, som av den under försäkringens tillämpande vunna erfarenheten finnas påkallade."

I den av herr Rydén å den socialdemokratiska gruppens vägnar framlagda motionen heter det bl. a.:

"Ehuru det förslag till lösning av folkpensioneringsfrågan, som förelagts riksdagen i Kungl. Maj:ts proposition nr 126, grundats på de viktiga principerna om en hela folket omfattande försäkring, byggd i främsta rummet på invaliditetspensionering, samt förslaget genom enkelhet och klarhet i tekniskt avseende har betydande förtjänster, måste dock emot detsamma resas allvarliga anmärkningar med hänsyn till den synnerliga knappheten i de förmåner, som den allmänna pensionsförsäringen enligt förslaget har att bjuda. I vida kretsar har det ock väckt den djupaste besvikelse, att sedan man i snart 30 år väntat på lösningen av denna viktiga fråga, det förslag som förelägges riksdagen till lösning, dock icke synes vara ägnat att höja några åldringars och invaliders ställning just mycket över den yttersta gränsen för mänsklig existensmöjlighet."

Herr Branting avslöt sitt anförande i frågan med följande ord:

— — — "Och då säger jag: låt oss rösta *för*, trots de brister och ofullkomligheter som vidlåda förslaget och under föresats, att dessa brister och ofullkomligheter skola bli föremål för ett oavlåtligt arbete på deras avhjälpande så snart som möjligt, att vad som brister skall förbättras, att vad som felas skall fullkomnas."

Ovan återgivna uttalande visar, att löften och utfästelser icke sänkades för att en förbättring av lagens bestämmelser skulle komma att ske inom en nära liggande framtid.

Å andra sidan höjdes det även kraftiga röster mot förslagens antagande i det skick det befann sig och för ett återförvisande för förnyad utredning och för att få fram ett nytt förslag, som stod i större överensstämmelse med vad som angivits vara syftet med en allmän pensionsförsäkringslag.

Till de senare hörde undertecknad, som i en motion om förnyad utredning framhöll betydelsen av att få "en omfattande och noggrann undersökning — — för att i görligaste grad tillse, att då frågan om folkpensionering i vårt land avgöres, detta sker på ett sådant sätt, att tillbörlig hänsyn tages till de krav, som från olika håll göra sig gällande". De skäl som vidare framfördes

såsom motiv för ett uppskov var frågan om skyldighet för arbetsgivare att bidra med avgifter till arbetarnas pensionering, om åtgärder för förebyggande av övergående invaliditet, om skillnaden mellan man och kvinna, om möjligheten att inom försäkringens ram inrymma den nu levande generationen i större utsträckning, än vad förslaget innebar.

Under debatten höll herr Rickard Sandler en nedgörande kritik över förslaget och slutade sitt anförande med följande:

”Om jag nu summerar de principiella betänkligheter, som man kan göra gällande mot förslaget, och de små belopp, som vid dess praktiska genomförande skänkes åt den nuvarande generationen, måste jag komma till den slutsatsen, att förslaget ger alldeles orimligt för litet, att man kommit ned under den gräns, som måste krävas såsom ett minimum. Jag måste därför också säga, att den lösning, som nu kommer att ske i denna fråga, icke blir någon lösning. Frågan kommer tillbaka. Det ligger i sakens egen natur, huruvida det då skall bli fråga om att riva ner det hela, som nu bygges upp, eller om man möjligen kan bygga vidare, det är en sak som jag icke vet och icke skall uttala något omdöme om, men säkert är, såvitt jag kan förstå, att genomgripande omläggningar av det hela bli påkallade. Jag kommer alltså till sist till den uppfattningen, att såsom detta förslag nu föreligger med de principiella brister, som det har, och framförallt med hänseende till de orimligt många, som bli utestängda, de orimligt små belopp, som de andra erhålla under de närmaste åren, kan jag icke biträda det framlagda förslaget.”

Gentemot dem, som hävdade den uppfattningen, att man vid det tillfället måste taga vad som bjöds, under förhoppning om att sedermera kunna bygga ut pensionsförsäkringen till större överensstämmelse med folkets krav, då ett uppskov skulle skjuta frågans avgörande fram till en avlägsen framtid, framhöll undertecknad under riksdagsdebatten, att i och med ett antagande av utskottets förslag: ”så har den stora fråga, vars lösning vi väntat på i ett 30-tal år, icke fått sin slutgiltiga lösning.”

Till stöd för denna uppfattning påvisades vidare, att ”det är alldeles särskilda förhållanden i vårt land, som göra, att det arbetande folket har rätt att ställa krav på att när denna fråga löses, det skall ske på sådant sätt, att det icke bara blir ett förfuskande av hela frågan, utan något, som för framtiden är att bygga på. Detta så mycket mer, som vårt folk lämnat stora summor på den indirekta beskattningens väg till statskassan, summor som man vid tullsystemets genomförande fick löfte om att de skulle gå till förbättring av de arbetande klassernas ekonomiska ställning”. Under sådana förhållanden kunde jag då ej hysa den uppfattningen, att det antingen gällde antaga vad som bjöds eller riskera att frågan skulle uppskjutas till oviss framtid.

Frågan blev emellertid ”löst”, men på ett sådant sätt, att den ännu i dag, oaktat en ”förbättring” sedan dess företagits, i stort sett befinner sig lika olöst, som före riksdagsbeslutet 1913.

Innebörden av 1913 års beslut.

Enligt den 1913 antagna lagen fastställdes åldersgränsen för erhållande av pension till 67 år, såvida icke varaktig oförmåga till arbete tidigare inträtt. Denna höga åldersgräns är fortfarande gällande oaktat, att det redan då från inflytelserika håll krävdes en sänkning, dels till 65 år och dels till 60 år. Dåvarande civilministern framhöll även i motiveringen till bestämmelsen i fråga, att han ansåg "att det vore lyckligt om åldersgränsen kunde sänkas". Han ansåg sig emellertid böra ställa den saken på framtiden.

Pensionen utgår dels i s. k. avgiftspension och dels i pensionstillägg. Den förra utgår enligt vissa bestämda procentsatser å inbetalda pensionsavgifter och den senare enligt vissa bestämda tillägg.

Varje avgiftspliktig individ, oavsett kön, ålades enligt 1913 års lag en grundavgift av 3 kronor. Därtill bestämdes en tilläggsavgift av 2 kronor för inkomst av 500—800 kronor, 800—1,200 5 kronor, och över 1,200 10 kronor.

Ehuru avgiften fastställdes lika för man och kvinna bestämdes att pensionens årliga belopp skulle utgöra för man 30 och för kvinna 24 procent av de erlagda avgifternas sammanlagda belopp.

Pensionstillägget skulle enligt samma bestämmelser utgå till pensionstagare, vilkens årsinkomst ej uppgick till för man 300 och för kvinna 280 kronor, med 150 kronor resp. 140 kronor. Om årsinkomsten översteg 50 kronor skulle avdrag göras för halva årsinkomsten, och om inkomsten översteg 50 kronor men ej uppgick till 100 kronor skulle avdrag göras för det belopp, varmed inkomsten översteg 50 kronor.

Nu gällande bestämmelser.

Sedermåra har även nämnda bestämmelser genom beslut i riksdagen undergått en del förändringar, dock icke på långt när i den utsträckning, som man haft rätt att kräva och icke på långt när av sådan art, att de pensionsberättigade erhålla en pension, som når upp till vad som motsvarar existensminimum.

Åldersgränsen är fortfarande satt till 67 år.

Vad pensionsavgifterna beträffar bibehålles grundavgiften 3 kronor, varemot tilläggsavgifterna förändrats så att de utgöra för inkomst överstigande 600 kronor men ej 800 kronor 2 kronor, 800—1,200 5 kronor, 1,200—3,000 10 kronor, 3,000—5,000 15 kronor, 5,000—7,000 20 kronor, 7,000—10,000 25 kronor, 10,000 eller mera 30 kronor.

Pensionsavgifterna äro fortfarande lika för man och kvinna, liksom även bestämmelsen, att de årliga pensionsbeloppen skola utgå i olika procentsatser för man och kvinna. En man som påförts avgiften i 16—19-årsåldern erhåller sålunda 70 procent å erlagda avgifter och en kvinna, som påfördes avgiften i samma ålder, erhåller 56 procent å desamma i pension.

Pensionstagare med årsinkomst understigande 425 kronor för man och 400 för kvinna erhåller ett pensionstillägg av man 225 och kvinna 210 kronor, dock

med avdrag av 6 tiondedelar av det belopp, varmed pensionstagarens årsinkomst överstiger 50 kronor.

Därtill kommer numera ett pensionstillägg för barn under 15 år till pensionsberättigad änklings, änka, fränskild make eller ogift kvinna, därest årsinkomsten icke uppgår till för man 425 och för kvinna 400 eller för barn 170 kronor. Enahanda rätt tillkommer även äkta makar om mannen är pensionsberättigad och vilkas sammanlagda inkomst understiger 825 kronor jämte 170 kronor för varje barn. Pensionstillägget utgör 102 kronor för varje barn, dock med avdrag av sex tiondedelar av det belopp, varmed årsinkomsten överstiger 425 kronor för man, 400 kronor för kvinna samt 825 kronor för äkta makar.

Övergångsbestämmelserna.

För den nu levande generationen, som före 1914 fyllde 16 år, gäller dock icke ovan nämnda bestämmelser, evad det beträffar avgiftspension för inkomsttagare under 3,000 kronor och angående tilläggspension, utan skall för dessa tillämpas särskilda övergångsbestämmelser.

Högsta avgiftspension för en sådan inkomsttagare utgår till man med 30 % av erlagda pensionsavgifter och till kvinna med 24 %, varefter procentsatserna sjunka till 20 resp. 16 %.

Till avgiftspensionerna komma pensionstillägg uppgående till för man 150 kronor och för kvinna 140 kronor, dock endast i de fall då årsinkomsten icke överstiger 50 kronor eller för äkta makar 100 kronor. Uppgår årsinkomsten till 300 kronor för man och 283 kronor för kvinna eller 583 kronor för äkta makar göres avdrag å pensionstillägget med sex tiondedelar å det belopp årsinkomsten överstiger 50 resp. 100 kronor.

I de fall, då oförmågan till arbete inträtt före utgången av 1918 och inkomsten dessförinnan understigit 300 kronor för man och 280 kronor för kvinna utgår pensionstillägget med 150 resp. 140 kronor, med avdrag där årsinkomsten överstiger 50 kronor med halva årsinkomsten, dock att, om årsinkomsten uppgår till 50 kronor men icke till 100 kronor, avdrag skall ske endast med det belopp, varmed årsinkomsten överstiger 50 kronor.

Den, vilken vid 1914 års ingång fyllt 67 år, samt den, vilken vid nämnda tidpunkt fyllt 15 år men icke 67 år och redan då var till arbete varaktigt oförmögen samt år 1913 under sammanlagt mer än 4 månader åtnjutit full försörjning antingen av enskilda eller ock delvis av enskilda och delvis av fattigvården eller välgörenhetsinrättningar erhåller ett understöd av samma belopp, som ovan nämnts.

Därtill kommer för ovan nämnda grupperna ett pensionstillägg med 0,08 % för varje krona erlagda pensionsavgifter, dock endast i de fall pensionsavgifterna blivit tillfullo erlagda.

Vidare tillkommer ett pensionstillägg eller understöd för barn i de fall, då årsinkomsten ej uppgår för man till 300, för kvinna 283 och för äkta makar 583 jämte 125 kronor för varje barn. Beloppet av dylikt pensionstillägg eller un-

derstöd utgår med 75 kronor för varje barn med avdrag av sex tiondedelar av det belopp, varmed årsinkomsten överstiger de för man, kvinna och äkta makar nämnda summorna.

Löften och utfästelser, som ej blivit uppfyllda.

Då lagen om allmän pensionsförsäkring antogs år 1913 var dess tillskyndare medvetna om lagens brister och ofullkomligheter, vilket tydligt framgår av de i den inledande översikten återgivna citaten. De motsatte sig emellertid ett uppskov med frågan för att därigenom bereda möjlighet till att i någon mån avhjälpa vad som brast under uttryckligt framhållande av nödvändigheten att få principen genomförd. Den bristfälliga lagen blev sålunda antagen, dock under bestämda löften och försäkringar om, från tillskyndarnas sida, ett oavlåtligt arbete för att så snart som möjligt förbättra vad som brast och fullkomna vad som felades.

Sedan dess har 14 år förflutit, men bristerna och ofullkomligheterna kvarstå alltjämt. De förändringar, som genomfördes i lagen om allmän pensionsförsäkring beträffande pensionstilläggen kan icke ens anses motsvara penningvärdets fall och ifråga om övergångsbestämmelserna, av vilka den övervägande delen av den nu levande generationen är beroende, står i huvudsaklig del bristfälligheterna från 1913 alltjämt kvar.

Då samtliga de, vilka fyllde 16 år före 1914 faller under övergångsbestämmelserna, ligger det närmast till hands att undersöka deras ställning i pensionshänseende.

En arbetare med en inkomst uppgående till över 1,200 men ej till 3,000 kronor, som 1913 fyllde 16 år, råkar i år bli varaktigt oförmögen till arbete. Han har alltså nu fyllt 30 år. Inbetalda pensionsavgifter uppgår till 142 kronor och erhåller han sålunda en avgiftspension på kronor 35:50 per år.

Om han icke har någon årsinkomst eller sådan, som dock ej uppgår till 300 kronor, är han berättigad till tilläggspension. Denna utgår dock icke med fullt belopp (150 kronor), såvida inkomsten överstiger 50 kronor. Uppgår inkomsten till mer än 50 kronor göres avdrag med sex tiondedelar av det belopp varmed årsinkomsten överstiger 50 kronor. Stannar årsinkomsten vid 50 kronor erhåller han ett pensionstillägg på 150 kronor höjt med 0,08 proc. för varje krona av erlagda pensionsavgifter och pensionen blir då kronor 185:62. Är han gift och hustrun eller makarna tillsammans har en årsinkomst som uppgår till 583 kronor, bortfaller tilläggspensionen. Tilläggspensionen utgår endast då deras gemensamma inkomst icke överstiger 100 kronor. Därefter göres avdrag å tilläggspensionen med sex tiondedelar för årsinkomsten över 100 kronor. Har makarna barn under 15 år och årsinkomsten ej uppgår till 583 kronor jämte 125 kronor för varje barn erhålles ett barntillägg. Barntillägget som vid inkomst intill 583 kronor utgår med 75: — kronor för varje barn minskas med sex tiondedelar av det belopp årsinkomsten överstiger 583 kronor.

En pensionsberättigad kvinna i samma ålder, som haft egen inkomst över 1,200 men under 3,000 och erlagt 142 kronor i pensionsavgifter erhåller en avgiftspension å kronor 28:40. Är hon ogift och efter det hon blivit pensionsberättigad icke har en inkomst som uppgår till 283 kronor eller om hon är gift och makarnas sammanlagda inkomst ej uppgår till 583 kronor, erhåller hon tilläggs-pension.

Stannar inkomsten i förra fallet vid 50 kronor och i det senare fallet vid 100 kronor erhålles hel tilläggs-pension, som i detta fall blir kronor 140:12 eller en sammanlagd pension av kronor 168:52. Uppgår årsinkomsten till mer än 50 resp. 100 kronor göres avdrag å tilläggs-pensionen i likhet med föregående. Är hon gift och har barn äger hon rätt till barntillägg intill dess barnen fyllt 15 år, såvida årsinkomsten ej uppgår till 283 kronor jämte 125 kronor för varje barn. Uppgår årsinkomsten till mer än 283 kronor minskas barntillägget med sex tiondedelar av överskjutande belopp.

En manlig arbetare i ovan nämnda inkomstgrupp, som i år inträder i pensionsåldern, 67 år, erhåller en avgiftspension av kronor 36:40. En kvinna i samma ålder och under i övrigt liknande förhållanden erhåller en avgiftspension å kronor 29:12. Därtill kan då, om de ekonomiska förhållandena är sådana, tillkomma pensionstillägg å resp. kronor 150:12 och 140:15.

Kvinnans undantagsställning framträder tydligast i det fall att hon är gift och endast mannen påförts pensionsavgift, i enlighet med inkomsten, medan för kvinna erlagts endast grundavgiften. För ett par äkta makar, vilka båda i år bli pensionsberättigade, 67 år, ställer det sig sålunda, under förutsättning att mannens inkomst under den tid pensionsavgifterna erlagts varit 1,200 kronor men ej uppgått till 3,000 kronor: Mannens avgiftspension bliver lika med vad som visats i ovanstående exempel. Kvinnan erhåller en avgiftspension av 6:72. Om deras årsinkomst efter de blivit pensionsberättigade uppgår till endast 100 kronor, blir mannens pension 186:55 och kvinnans 146:76.

Till belysning av pensionsförsäkringens ofullkomlighet för att icke säga rena parodi på folkpension skulle dessa exempel kunna mångfaldigas. Det anförda torde dock tillräckligt visa nödvändigheten av att man nu på allvar griper sig an det arbete, som redan 1913 utlovades skulle sättas igång för att avhjälpa vad som brister och fullkomna vad som felas.

Det kan även med stort fog ifrågasättas, om man någonsin kan komma fram till en pensionsförsäkring i dess innersta mening på den grundprincip, den nuvarande allmänna pensionsförsäkringen är uppbyggd. Redan vid behandlingen av frågan 1913 uttalades tvivel därom och de gångna årens erfarenheter ha endast bekräftat att de invändningar, som då gjordes emot själva uppbyggnaden, voro riktiga. Även om jag sålunda anser, att folkpensioneringen bör uppbyggas på social grund och ej efter försäkringstekniska principer, skall jag dock icke nu kräva en fullständig omläggning, utan inskränka mig till att framställa förslag till ett undanrödjande av de största bristerna. Ett avhjälpande av dessa

brister kommer visserligen icke att göra folkpensioneringen fullkomlig, men det kommer heller icke att lägga hinder i vägen för en omläggning i enlighet med min principiella uppfattning.

En social lag, som ej vilar på social grund.

Innan jag närmare övergår till att framhålla, vad som nu måste göras, kan jag ej underlåta att säga några ord om avgiftspensionen, den grund, på vilken pensionsförsäkringen vilar. En granskning av systemet visar, att det gynnar de högre inkomsttagarna framför de mindre och fattigare. En högre inkomsttagare kan sålunda komma i åtnjutande av en avsevärt hög pension, medan den fattige förblir den fattige. Genom detta system har man indelat inkomsttagarna i olika klasser och skikt. Därigenom erhåller de *mest* behövande den *minsta* pensionen, medan de *minst* behövande erhåller den *största*, något som måste anses vara en social orättvisa i högsta grad.

Därtill kommer den undantagsställning i vilken kvinnorna blivit ställda. Orsaken härtill beror på att icke sociala utan försäkringstekniska principer lagts till grund. Därigenom kommer icke kvinnorna att uppskattas till samma värde som männen utan till ett betydligt lägre. En gift kvinna, framförallt inom arbetarklassen, där kvinnan ofta är bunden vid hemmet och sålunda saknar egen inkomst, kommer genom bestämmelserna om avgifterna i en synnerligen ofördelaktig ställning. Denna undantagsställning drabbar makarna gemensamt, därest båda bli pensionsberättigade, men kvinnan ännu hårdare därest mannen faller ifrån innan han uppnått pensionsåldern. De avgifter, som sålunda även komma kvinnan tillgodo, men vid mannens frånfälle lägger staten beslag på vad de båda genom mannens avgifter satsat och hon får då nöja sig med vad hon kan få på sin inbetalda grundavgift.

Då en stor procent av dem, som inbetala pensionsavgifter, icke kommer i åtnjutande av pension blir samtidigt pensionsavgifterna en skatt till pensionsfonden. Visserligen utgå avgifterna med olika belopp i förhållande till inkomst, men på grund av att denna skatt betraktas såsom *försäkringsavgifter*, stå ej beloppen i skattetekniskt förhållande till inkomsterna, utan få de lägre inkomsttagarna lägga en i förhållande till sin inkomst högre skatt till pensionsfonden än den större inkomsttagaren.

Pensionsförsäkringen i Sovjet-Unionen.

Till ytterligare belysning av vad jag sålunda velat framhålla angående nödvändigheten av att pensionsförsäkringen uppbygges *på social grund* vill jag anföra de bestämmelser, som i detta avseende återfinnes i Sovjet-Unionens sociala lagstiftning (lag av den 30 oktober 1922):

”XVII. Om socialförsäkring.

175.

Socialförsäkringen omfattar alla, som arbeta mot avlöning oberoende om de äro anställda i företag, verk eller annan ekonomisk enhet, som drives av staten,

underordnat samhälle, kooperativ förening, koncessionär, arrendator, blandat bolag eller enskild företagare eller om de äro anställda hos enskilda personer och jämväl beroende av arbetets beskaffenhet och varaktighet samt av det sätt på vilket avlöningen utbetalas.

176.

Socialförsäkringen omfattar:

- a) lämnandet av läkarhjälp;
- b) utgivandet av understöd vid tillfällig förlust av arbetsförmåga (på grund av sjukdom, lyte, hållande i karaktän, havandeskap, barnafödsel, vård av sjuk familjemedlem);
- c) utgivandet av tilläggsunderstöd (vid ammandet av barn, förlossningskostnader, begravningshjälp);
- d) utgivandet av arbetslöshetsunderstöd;
- e) utgivandet av invaliditetspension;
- f) utgivandet vid arbetares dödsfall eller spårlösa försvinnande av understöd åt hans familjemedlemmar.

Till socialförsäkringen skola utgå försäkringsavgifter i viss procent av den utbetalade arbetslönen. Försäkringsavgifterna skola vara till storlek beroende av arbetets skadlighet för hälsan eller farlighet vid varje särskilt företag. De fastställas genom särskilda av regeringen utgivna förordningar.

Anm.: Försäkringsfonderna skola reserveras för understöd åt arbetare och tjänstemän och må icke användas till annat ändamål.

178.

Försäkringsavgifterna skola inbetalas av företag, verk och övriga ekonomiska enheter eller av enskilda personer, som använda lejd arbetskraft och må icke återkrävas av de försäkrade eller avdragas från deras avlöning.

179.

Alla försäkrade, som tillfälligt förlorat arbetsförmågan, oberoende av orsaken (art. 176 p. b.) äga uppbära understöd med belopp motsvarande de arbetslöner uti vederbörande löneklass, som gälla vid företaget eller verket vid den tidpunkt, då understödet utbetalas. Understödet må dock icke understiga den arbetsförmögnes faktiska avlöning vid den tidpunkt, då han förlorade arbetsförmågan.

180.

Understöd vid tillfällig förlust av arbetsförmågan utbetalas fr. o. m. den dag, då arbetsförmågan förlorades t. o. m. den dag, då antingen arbetsförmågan återställes eller den arbetsoförmögne förklarats vara invalid.

187.

Rätt till invaliditetspension tillkommer envar, som arbetat mot avlöning och förlorat sin arbetsförmåga på grund av lyte, sjukdom eller ålder.

För rätt till ålderdomspensioner erfordras arbete under viss tid enligt av regeringen utfärdade närmare bestämmelser.

188.

De normer och former, under vilka invaliditetspension skall utgå, vilka skola fastställas av vederbörande organ, skola bero på invaliditetens art och grad samt på invalidernas ekonomiska läge.

189.

Där en försäkrad avlider eller det blivit vederbörligen styrkt att han spårlöst försvunnit, skall understöd utgå till följande medlemmar av hans familj, under förutsättning, att de icke äga tillräckliga medel till sitt uppehälle och förut försörjts av den försäkrade:

- a) omyndiga barn, bröder och systrar, vilka icke uppnått 16 års ålder;
- b) arbetsoförmögna föräldrar och make;
- c) sådana familjemedlemmar av här förut angivet slag, vilka visserligen själva äro arbetsförmögna men själva ha att försörja barn under åtta års ålder.”

De brister, som i första hand måste avhjälpas.

Ehuru det icke saknas berättigad anledning, att redan nu kräva en fullständig omläggning av folkpensionsväsendet, skall jag emellertid, efter att ha belyst frågan något, övergå till att påvisa vad som med bibehållandet av nuvarande system ovillkorligen kräves för att understödja de mest framträdande orättvisorna, nämligen pensionstilläggen och de inkomstbelopp, som ligga till grund för att pensionstilläggen skola utgå.

Vad beträffar inkomstgränsen, 425 kronor för man, 400 kronor för kvinna och 170 kronor för barn, måste det sägas, att denna är satt alldeles för lågt. Dessa inkomstbelopp stå icke i överensstämmelse med nuvarande levnadsomkostnader och nu gällande penningvärde. Det är allmänt erkänt, att det bevillningsfria avdraget ligger *under* existensminimum och då det inkomstbelopp, som spärrar möjligheterna för pensionstillägg, är satt så mycket lägre, framstår orättvisan härvidlag ännu mera uppenbar och påtaglig. Se vi vidare på vad som härvidlag stadgas i övergångsbestämmelserna, vilka komma att tillämpas på den övervägande delen av den nu levande generationen, blir orättvisan rent av skriande.

Då pensionstilläggen är bestämda i förhållande till inkomstbeloppen och den samlade pensionen, i varje fall under övergångsperioden, icke kan komma att i någon nämnvärd grad överskrida den bestämda inkomstgränsen, men väl och i mycket stor utsträckning icke nå upp till densamma, blir pensionsväsendet en yacker dekoration, som det kapitalistiska samhällssystemet består sig med, men av ringa värde för den enskilde individen och i synnerhet för dem, som hela sitt liv tvingats att vistas på samhällets skuggsida. Dessa nödgas oaktat pensionen att på sin levnads afton och tidigare om de förlora sin arbetsförmåga, anropa fattigvården om hjälp. Pensionsväsendet sådant det nu är, sådant det kommer

att vara så länge nuvarande övergångsbestämmelser gälla och sådant det kommer att bli för en stor del av dem, vilka erhålla pension i enlighet med lagens grundläggande bestämmelser, är i stor omfattning ingenting annat än *ett indirekt personligt och statligt understöd åt fattigvården* och sålunda ej en pension, varigenom den pensionsberättigade skulle beredas möjlighet till existens.

I den kungl. proposition i frågan, som framlades för riksdagen 1915 framhöll dåvarande civilministern, statsrådet von Sydow, ifråga om övergångsbestämmelserna, 'att de från pensionsförsäkringen utgående beloppen icke i någon nämnvärd omfattning kunnat komma att fylla sitt ändamål att tillsammans med vederbörande invaliders egna inkomster bereda full, om än torftig försörjning, förrän försäkringen varit i kraft så lång tid att avgiftspensionerna äro i stånd att lämna erforderlig förstärkning till pensionstilläggen. Detta kommer att inträffa först efter 40 à 50 års förlopp. Till så skett, måste i allmänhet, särskilt för dyrare orter, de från försäkringen utgående beloppen mera betraktas som bidrag till vederbörande pensionstagares levnadsomkostnader än som ett medel att bereda dessa en självständig försörjning'.

Detta från regeringshåll gjorda uttalande om de nu gällande bestämmelserna utgör den allra kraftigaste kritik av desamma och är ytterligare bekräftelse på vad som framhållits.

Den bärande tanken med pensionsförsäkringen bör väl ändock vara den, att den utgående pensionen skall bereda pensionären en någorlunda dräglig försörjning och ej utgöra, vad den nu gör och vad den kommer att göra för dem som befinna sig i de lägre avgiftsklasserna, en del av det fattigvårdsunderstöd, pensionstagaren oaktat pensionen måste anhålla om, för att kunna draga sig fram. Pensionen bör vara sådan, att pensionstagaren genom den kan beredas möjlighet till existens utan att tillika behöva anlita fattigvårdens eller anhörigas hjälp.

Då pensionsavgifterna redan nu för de fattiga och lägre inkomsttagarna äro betungande kan man ej höja dessa. Detta skulle icke heller lösa frågan. Vad som måste göras är sålunda att höja pensionstilläggen så, att den utgående pensionen kommer i jämnhöjd med vad som kan anses vara erforderligt för en persons möjlighet till existens. För att bereda möjlighet till en sådan höjning är det samtidigt nödvändigt höja den uppdragna maximigränsen för den årsinkomst utöver vilken inga pensionstillägg få utgå.

För att pensions- och understödstagaren skall komma i åtnjutande av en pension eller understöd, som i någon mån ansluter sig till vad kan anses utgöra existensminimum bör den årsinkomst, å vilken pensionstillägg eller understöd utgår, liksom ock pensionstillägget eller understödsbeloppet höjas så, att den samlade pensionen eller understödet jämte pensionstagarens årsinkomst icke i något fall i lägsta dyrortgrupp understiger för ensam person 900 kronor. För äkta makar samt för barn under 16 år utgår pensionen eller understödet i proportion till vad den ensamstående erhåller. I övriga ortsgrupper höjes pensionen eller understödet för såväl ensam person som för äkta makar och

barntilläggen så, att pension eller understöd jämte pensions- eller understödstagarnas årsinkomst icke understiger vad som för dyrorten, med hänsyn tagen till vad som bestämmes för lägsta dyrortsgrupp, kan anses vara för varje ort berättigat.

De förändrade bestämmelserna skola gälla för såväl dem, vilka erhålla eller komma att erhålla pension eller understöd i enlighet med övergångsbestämmelserna, som för dem, vilka nu erhålla pension eller understöd eller bliva pensions- eller understödsberättigade enligt den egentliga pensionsförsäkringslagen. De på grund av nu gällande bestämmelser utgående pensions- och understödsbeloppen höjas så att pensions- och understödstagare komma i åtnjutande av de höga pensions- och understödsbeloppen.

Med hänvisning till vad ovan anförts får jag hemställa,

att riksdagen måtte besluta hos regeringen hemställa om utredning och för riksdagen snarast möjligt framläggande av förslag till sådana ändrade bestämmelser i lagen om allmän pensionsförsäkring samt i lagen om övergångsbestämmelser i anledning av samma lag, att den samlade pensionen eller understödet jämte pensionstagarens årsinkomst icke i något fall i lägsta dyrortsgruppen understiger för ensam person 900 kronor, för äkta makar samt för barn under 16 år i proportion till vad den ensamstående erhåller samt för övriga dyrortsgrupper i förhållande härtill, i överensstämmelse med vad närmare angivits i denna motions motivering.

Stockholm den 21 januari 1928.

C. Winberg.